

MESLEKİ YÜKSEKÖĞRENİMDE MESLEKİ ETİK EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

A Study on Professional Ethics Training In Higher Vocational Education

Muhammed Fatih AKSARAYLI¹

Ezgi CEVHER²

ÖZET

Üniversiteler, sadece uygulamaya yönelik teknik bilgi ve beceri ile donanmış kişiler yetiştirmeyi amaçlayan yüksek eğitim kurumları değil, aynı zamanda kişilere en üst düzeyde bilimsel bilgi ve beceri ile mesleki değerler sisteminin sunulduğu eğitim kurumlarıdır. Mesleki kimliğin ve yeterliliğin oluşumunda mesleki bilgi birikimi ön koşul olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Meslek mensubunun, bilgisini uygularken ve sunarken benimsediği değerler, tutumlar, mesleki etik ilkeleri de son derece belirleyicidir. Bu nedenle, üniversitelerde verilen eğitimler doğrultusunda toplumsal etik, bilimsel etik eğitimleri dışında mesleki etik eğitimleri de ilgi odağı haline gelmiştir. Çalışmada geleceğin iş dünyasında yer alacak meslek yüksekokulu öğrencilerine “mesleki etik eğitimi durumu tespiti” ne yönelik bazı sorular yöneltilmiş ve verdikleri cevaplar incelenmiştir. Amaç, vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları şehir, etik eğitimi alıp almamaları ve etik eğilimleri arasında ilişki kurmak, öğrencilerin etik algılarını şekillendirecek ve etik bilinci kazandıracak değerlendirmeler yapmak, mesleki yükseköğretimde mesleki etik eğitimine yönelik görüş ve öneriler sunmaktır. Çalışmada alan araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmış, veriler; frekans analizi ve non parametrik testlere göre analiz edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin “etik” tanımlamaları nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine göre analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, etik algısı açısından öğrenciler arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Etik eğitimi alma, yaş, staj yapma, bursa alma durumları ve etik algıları arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin etik tanımlamaları ise “kural etiği ve kişisel etik” kavramları ekseninde ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Mesleki Etik, Mesleki Etik Eğitimi.

ABSTRACT

The purpose of Higher Education is not only to equip individuals with technical knowledge and skills for business life but also to provide them scientific knowledge and skills in the highest level of professional values within a universal structure of

* Bu çalışma, 11-13 Eylül 2014, Uludağ/Bursa’ da düzenlenen ‘I. Uluslararası Mesleki Eğitim ve Öğretim Sempozyumu’nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Uzman, Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlük, fatihaksarayli@sdu.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu, ezgicevher@sdu.edu.tr

educational institutions. In the formation of professional identity and qualifications, the craft knowledge is a prerequisite but is not sufficient. The shared values, attitudes, principles of professional ethics, acquired by the member of a profession, are extremely decisive in the phase of applying and presenting knowledge. As it is known, today's rapidly changing and developing economic activities with their new branches have made the Professional Ethics a highly disputed issue. Accordingly, social ethics, scientific ethics and professional ethics training at the universities have gathered increasing attention and have become an extremely important factor for social and professional outlook of the students. In this study, questions, determining professional ethics training and forming students' perception and awareness of professional ethics, have been posed to the students in vocational school of a foundation university and the results have been evaluated. The aim of this paper is presenting attitudes and behaviors related to students in a higher vocational school to age, gender, the cities they live in, internship, scholarships, ethical training. In the study, survey technique has been used and the data has been analysed by frequency analysis and non-parametric test. In addition, the ethical descriptions of the students have been analysed by content analysis based on qualitative analyse. As a result, it has been determined that there is a significant difference by gender among students in terms of ethical perception. There is no significant difference by receiving ethics education, age, internship, scholarships the perceptions of ethics among students.

Key Words: Ethics, Professional Ethics, Professional Ethics Training.

1. ETİK KAVRAMI VE MESLEKİ ETİK

Neyin yapılması gerektiğini, hangi davranışın iyi olduğunu, neyin hayata anlam kazandırdığını gösteren kavram olan (MEB: 2006, 6) ve Yunanca "karakter" anlamına gelen "ethos" kelimesinden türetilen etik Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük' te; ahlak, ahlaki ve ahlakla ilgili olarak tanımlanmaktadır (TDK: 2009, 661). Ahlakın tanımı için yine Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük' e bakıldığında; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak görülmektedir (TDK: 2009, 43). Abdalbaki Güçlü vd.' nin Felsefe Sözlüğü etiği; iyiyi ve iyi olanı, iyi davranışların doğasını, özünü ve kaynaklarını araştıran, "insan için iyi bir hayat ne tür bir hayattır?", "nasıl hayat yaşamaya değerdir?", "doğru bir hayat sürmek için hangi seçimlerin yapılması gereklidir?" türünden birbirini tamamlayan sorular eşliğinde "nasıl yaşamalı?" sorusuna cevap arayan geleneksel felsefe dalı olarak tanımlanmaktadır (Güçlü, Uzun, S. Uzun ve Yolsal: 2003, 500). Etik; Felsefe Ansiklopedisi' nde ise; neyin iyi ve doğru, neyin kötü ve yanlış olduğunu araştıran, insan hayatının gerçek amacının ne olması gerektiğini sorgulayan, ahlaklı ve erdemli bir yaşayışın hangi unsurlar içerdiğini irdeleyen felsefe dalı olarak tanımlanmıştır (Cevizci: 2007, 846). Son zamanlarda, özellikle üzerinde daha da çok durulan ve iyi ile kötünün, erdem ile erdemsizliğin sistematik olarak incelendiği bir disiplin (Brinkmann: 2002, 159) olan etik kavramını şu şekillerde de tanımlamak mümkündür:

Etik, insanların kurduğu şahsi ve cemiyet ilişkilerinin temelini oluşturan

değerleri, normları, kuralları, doğru ve yanlış ya da iyi ve kötü gibi ahlaki açıdan araştıran bir felsefe disiplini (Aydın: 2010, 6). Etik, insana ne yapması ya da ne yapmamasını öneren bir dizi değerler bütünüdür. Bu değerleri ödevler, erdemler, ilkeler ve toplumun çıkarları olarak dört kümede incelemek mümkündür. Ödev; kişinin işgal ettiği rolden beklenen davranışlardır. Erdem; iyi bir insanı tanımlayan özelliklerin tümüdür. İlke; davranışları biçimlendiren temel doğrulardır. Toplumun çıkarı ise toplumun genelinin yararına olan her türlü eylemdir. Bir bütün olarak incelendiğinde bu değerlerin tamamı, etik davranışın çerçevesini meydana getirmektedir (Özdemir: 2008, 182).

Bir pusula vazifesi gören etik, tıpkı bir pusulanın gidilecek yeri tarif etmediği, sadece gidilecek yerin yönünü belirttiği gibi kişiye belirli bir davranış ya da eylemi değil, doğru olduğu kabul edilen davranış gösterir ve izlenmesini ister. Etik bireyi belli bir şekilde davranmaya zorlamaz, ancak birey kendi iradesiyle bu davranış uygular (Başpınar ve Çakıroğlu: 2011, 4). Ayrıca etik davranış yalnız yasal sorumluluklar ile ilgili bir kavram değildir. Yasal açıdan suç olmayan bir konu etik olmayabileceği gibi etik bir konu da yasalarda yer almayabilmektedir (Kozak ve Güçlü: 2006, 2). Bu yüzden ki etik, bir ekol olarak tarihsel süreçte önemli temsilcilerle ayrı sistemler şeklinde ele alınmıştır.

Etik sistemler, farklı insan yapıları da temsil ederek 4 ayrı türden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Amaçlanan Sonuç Etiği” dir. Amaçlanan sonuç etiğine göre bir eylemin ahlaki doğruluğu amaçlanan sonuçlar tarafından belirlenir. Bir eylemin ahlaki doğruluğunun standartlar ve yasalar tarafından belirlendiği etik türü ise “Kural Etiği” dir. Bir eylemin ahlaki doğruluğunu toplum belirliyorsa bu etik “Toplumsal Sözleşme Etiği” olarak ifade edilmektedir. Yaptığı eylemlerin doğruluğunu kişi vicdanına bırakıyorsa burada “Kişisel Etik ” söz konusudur (Pehlivan, 1998: 24).

Etik kavramına göre daha yeni tartışılmaya başlayan mesleki etik kavramı özellikle küreselleşme ile birlikte ve son zamanlarda ortaya çıkan küresel mali kriz ile üzerinde çok sık durulan bir kavram haline almıştır. İyi bir toplumun işleyişini tanımlayan bir öz nitelik olan etik kavramı iş yaşamında özellikle önem arz etmektedir (Sheehan: 2001, 1). Mesleki etik, etik ilkeleri ve örgüt arasındaki karşılıklı ilişki çerçevesinde iyi bir çalışma hayatı için hangi davranışların kabul edilebilir veya hangilerinin kabul edilemez olduğu sorularına cevap bulmaya çalışır ve iş hayatındaki davranışları yönlendiren, rehberlik eden etik prensipler ve standartların toplamını ifade eder (De George’ den aktaran Bayraktaroğlu ve Yılmaz: 2012, 119). Mesleki etik ayrıca; belirli bir meslek grubunun belli kurallara uygun davranmasını sağlayan, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeleri oluşturur (MEB: 2006, 23).

Mesleki etik, meslekleri veya görevleri olan insanlara uygulanan davranış standartlarıdır. Bir mesleğe giren kişi, etik yükümlülükleri üzerine almaktadır (Resnik: 2004, 32) ve iş yaşamındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler, belirli bir durumdaki yanlış ve doğrunun ne olduğu

konusunda var olan kuralları kapsamaktadır. Spesifik bir davranışın etiğe uygun olup olmadığı, yalnızca bireylerin kişisel etik ve değerleri tarafından değil, kitle iletişim, çıkar grupları ve örgütleri de içine alan toplum tarafından belirlenmektedir (Kirel: 2000, 4). Mesleki etik, etiğin alt dalıdır ve kişinin iş hayatını düzenlemeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda, belli bir meslek grubunun kendi mesleklerini icra ederken oluşturduğu ve koruduğu, meslek üyelerini belli bir şekilde davranmaya zorlayan, şahsi eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz olan üyelerini meslekten ihraç eden, meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumaya odaklanan mesleki ilkelerin bütünü olarak tanımlanabilir (Tengilimoğlu ve Öztürk: 2004: 32). Mesleki etik, uygulamalı bir ahlak bilgisidir ve iş hayatında karşılaşılan tüm ahlaki sorunları incelemektedir. Bu sorunlar, çalışanlar arasında, çalışanlarla yöneticiler arasında, işletme ve işletmeyle alışverişte bulunanlar ya da işletme ile çevresel faktörler arasında olabilmektedir (Arslan: 2000, 4). Ayrıca mesleki etik ilkelerinin temel başlıklarını “doğruluk, yasallık, yeterlik, güvenilirlik, mesleğe bağlılık” olarak sıralayabiliriz (MEB: 2006: 26).

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Amacı ve Örneklem

Çalışmadaki amaç, İstanbul’ da bir vakıf meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları şehir, etik eğitimi alıp almamaları ve etik eğilimleri arasında ilişki kurmaktır. Bu amaçla öğrencilerin demografik özellikleri ile etik algıları/anlayışlarına göre bazı değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada İstanbul Avrupa yakasındaki bir vakıf üniversitesi meslek yüksekokulu öğrencilerine anket uygulanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini, İstanbul Avrupa yakasında yer alan bir vakıf meslek yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise “bankacılık ve sigortacılık ile işletme yönetimi” programlarına kayıtlı öğrenciler oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmada yöntem olarak anket tekniği kullanılmış, “bankacılık ve sigortacılık ile işletme yönetimi” programlarına kayıtlı 120 öğrenciden 94’ üne anket uygulanmıştır. Verilerin toplanmasında anket formları kullanılmış, anket formu oluşturulurken “meslek etiği, etik ve etik algısı” ile ilgili kriterler şeklinde, etik alan yazın araştırması yapılmış, formda yer alan sorularda “İş Etiğine Yönelik Tutum ve Davranışlar” ölçeği (Attitude Towards Business Ethics Questionnaire, ATBEQ) kullanılmıştır. Anket tekniğinin seçilmesinin sebebi, geniş bir gruptan çok miktarda veriyi kısa zamanda kolayca elde etme imkânını vermesidir. Çalışmada anket soruları için Cronbach Alpha Testinden elde edilen değer %70 ve üzerinde olması anket güvenilirliğin göstergesidir. Bu doğrultuda yapılan anketin güvenilirliği %70’ in üzerinde hesaplandığından çalışmanın başında anketin güvenilir olduğuna ve istatistiksel analizlerin

yapılabileceğine karar verilmiştir.

Bu çalışmanın amaçlarına ulaşabilmek için anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerine anket formunda demografik bilgilere yönelik 4 soru, eğitim bilgilerine yönelik 6 soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde ise öğrencilerin etik algıları üzerine 5’ li likert ölçeği dikkate alınarak 30 soru sorulmuştur. Bu sorularda ATBEQ ölçeği kullanılmıştır. Anketin üçüncü bölümünde ise öğrencilere “meslek etiği” hakkında meslek etiğinin tanımına yönelik bir adet açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Anket çalışması, meslek yüksekokuluna kayıtlı işletme yönetimi programı ile bankacılık ve sigortacılık programı öğrencilerinin toplam sayısı dikkate alınarak bu toplam sayıdan örneklem hesaplanarak 94 kişiye uygulanmıştır. Öğrencilere anketler elden ulaştırılmış, 94 anketin tamamının öğrenciler tarafından doldurulması ve geri dönüşümü sağlanmıştır. İncelemeler sonucu 94 anket SPSS (15.0) paket programında değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen bulgular, “araştırmaya katılan öğrencilerin” demografik özelliklerinin etik algıları üzerine etkilerini yansıtmaktadır. Bu nedenle araştırma sonuçları genellenemez. Çalışmanın vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerine yönelik yapılması ve örneklem sayısı çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1: Bayan öğrenciler ile erkek öğrenciler mesleki etik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Etik dersi alanlar ile almayanlar arasında etik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Katılımcıların yaşları ile mesleki etik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Staj yapanlar ile yapmayanların mesleki etik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Burs alanlar ile almayanların mesleki etik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.3. Bulgular

Araştırmada, demografik bilgilere yönelik sorular, cevap seçenekleri ve öğrencilerin özelliklerinden gelen sınırlılıklar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Meslek etiği algısına yönelik sorularda “5’ li likert ölçeği” kullanılmıştır. Mesleki etik tanımlaması ise açık uçlu soru şeklinde sorulmuş, elde edilen bulgular, öğrencilerin bu kavramı tanımlayıp tanımlayamaması şeklinde analiz edilmiş, ayrıca tanımlamaların içeriği yönünde de frekans bilgileri aktarılmıştır. Anket bulguları soruların sırasına göre tablo halinde gösterilmiş, SPSS İstatistik programında *frekans analizi ve non parametrik testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testlerine* tabi tutularak değerlendirilmiştir. Ayrıca, meslek etiği tanımlaması sorusuna yönelik de tanımlama yapan öğrencilerin cümleleri, meslek etiği kavramından ne anladıklarını tespit etmeye yönelik nitel analiz yöntemlerinden *içerik analizine* göre analiz edilmiştir. Söz konusu çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin demografik özellikleri aşağıdaki

gibi belirlenmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	72	76,6
	Erkek	22	23,4
	Toplam	94	100
Yaş	18-20	52	55,3
	21-23	38	40,4
	24-26	3	3,2
	27 ve Üstü	1	1,1
	Toplam	94	100
Yaşadığı Şehir	İstanbul	83	88,3
	Ankara	1	1,1
	İzmir	1	1,1
	Sakarya	1	1,1
	Diğer	8	8,5
	Toplam	94	100

Öğrencilerin 72'si (%76,6) bayanlardan, 22'si (%23,4) erkeklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların büyük bir çoğunluğunu bayanlar oluşturmaktadır.

Öğrenciler yaşlarına göre 52'si (%55,3) 18-20, 38'i (%40,4) 21-23, 3'ü (%3,2) 24-26, 1'i (%1,1) 27 ve üstü şeklinde dağılmaktadır.

Öğrenciler yaşadıkları şehirlere göre 83'ü (%88,3) İstanbul, 1'i (%1,1) Ankara, İzmir, Sakarya; 8'i (%8,5) diğer iller şeklinde dağılım göstermektedir. Buna göre bu araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da yaşadığı tespit edilmiştir. Araştırma İstanbul'da bir vakıf üniversitesinde yapıldığı için çoğunluk bu ile aittir.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Eğitim Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Okuduğu Program	Bankacılık ve Sigortacılık	78	83,0
	İşletme Yönetimi	16	17,0
	Toplam	94	100
Sınıf	Birinci Sınıf	52	55,3
	İkinci Sınıf	42	44,7
	Toplam	94	100
Burs Durumu	Burssuz	1	1,1
	% 50 Burslu	80	85,1
	Tam Burslu	13	13,8
	Toplam	94	100
Mezun Olunan Lise	Düz Lise	51	54,3
	Meslek Lisesi-Teknik Lise	40	42,6
	Diğer	3	3,2

	Toplam	94	100
Staj Durumu	Stajını Yapmış	34	36,2
	Stajını Yapmamış	60	63,8
	Toplam	94	100
Etik Eğitimi Alma	Etik Dersi Almış	19	20,2
	Etik Dersi Almamış	75	79,8
	Toplam	94	100

Öğrencilerin 78' i (%83,0) Bankacılık ve Sigortacılık programında, 16' sı (%17,0) İşletme Yönetimi programında öğrenim görmektedir. 52' si (%55,3) ü birinci sınıf öğrencisi, 42' si (%44,7) ikinci sınıf öğrencisi konumundadır. % 50 burslu okuyanların sayısı 80 (%85,1) tam burslu okuyanların sayısı 13 (%13,8) burssuz okuyanların sayısı ise 1 (%1,1) dir.

Öğrencilerin 51' i (%54,3) düz lise mezunu, 40' ı (% 42,6) meslek lisesi- teknik lise mezunu, 3' ü (%3,2) diğer liselerden mezundur. Stajını yapmış olanların sayısı 34 (%36,2), yapmamış olanların sayısı ise 60 (%63,8) dir. Öğrencilerden 19' u (%20,2) daha önce etik eğitimi aldığını, 75' i (%79,8) ise etik eğitimi almadığını belirtmiştir.

Tablo 3: Cinsiyet ve Etik Algısı

	Ortalama Algı
Mann-Whitney U Testi	551,000
Wilcoxon W Testi	804,000
Z Testi	-2,154
Asymp. Sig. (2-tailed)	,031

Çalışmada öğrencilerin etik algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 3' te belirtildiği gibi anlamlılık düzeyi (Asymp. Sig. 0,031; $p < 0,05$) 0,05 ten küçük olduğu için cinsiyet ve etik algısı arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kız ve erkek öğrencilerin etik algısı birbirinden farklılaşmaktadır. Buna göre çalışmadaki birinci hipotez kabul edilmiştir.

Tablo 4: Etik Eğitimi Almış ve Almamışlar ile Etik Algısı

	Ortalama Algı
Mann-Whitney U Testi	705,500
Wilcoxon W Testi	895,500
Z	-,066
Asymp. Sig. (2-tailed)	,947

Çalışmada öğrencilerin etik algılarının, etik eğitimi alıp almamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann-

Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 4’ te belirtildiği gibi anlamlılık satırındaki değerin 0,947 olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğrencilerin etik eğitimi almış veya almamış olmalarıyla etik algıları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Asymp. Sig. 0,947; $p>0,05$). Buna göre çalışmadaki ikinci hipotez red edilmiştir.

Tablo 5: Yaş Dağılımları ile Etik Algısı

	Ortalama Algı
Chi-Square	1,472
df	3
Asymp. Sig.	,689

Çalışmada öğrencilerin etik algılarının, yaş dağılımlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Tablo 5’ te belirtildiği gibi anlamlılık satırındaki değerin 0,689 olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğrencilerin yaş dağılımları ile etik algıları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Asymp. Sig. 0,689; $p>0,05$). Buna göre çalışmadaki üçüncü hipotez red edilmiştir.

Tablo 6: Staj Yapma Durumu ile Etik Algısı

	Ortalama Algı
Mann-Whitney U Testi	813,500
Wilcoxon W Testi	1408,500
Z	-1,626
Asymp. Sig. (2-tailed)	,104

Çalışmada öğrencilerin etik algılarının, staj yapma ya da yapmama durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 6’ da belirtildiği gibi anlamlılık satırındaki değerin 0,104 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin staj yapma ya da yapmama durumları ile etik algıları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Asymp. Sig. 0,104; $p>0,05$). Buna göre çalışmadaki dördüncü hipotez red edilmiştir.

Tablo 7: Burs Durumu ile Etik Algısı

	Ortalama Algı
Chi-Square	3,475
df	2
Asymp. Sig.	,176

Çalışmada öğrencilerin etik algılarının, burs alma ya da almama durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek

amacıyla Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Tablo 7’ de belirtildiği gibi anlamlılık satırındaki değerin 0,176 olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğrencilerin burs alma ya da almama durumları ile etik algıları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Asymp. Sig. 0,176; $p>0,05$). Buna göre çalışmadaki beşinci hipotez red edilmiştir.

Tablo 8: Mesleki Etik Kavramını Tanımlayabilme

Tanımlayabilme	Frekans	Yüzde
Evet Tanımlamış	10	% 10,6
Hayır Tanımlayamamış	84	% 89,2

Ayrıca çalışmada öğrencilere, mesleki etik kavramını tanımlamaları istenmiş, bu tanımlamanın doğruluğuna ilişkin % 10,6’ sının doğru şekilde tanımladığı, %89,2’ sinin ise doğru bir tanımlama yapamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaptıkları tanımlamalar, literatürde yer alan haliyle değerlendirilmiştir.

Tablo 9: Mesleki Etik Kavramına Yönelik Açıklamalar

Tanımın İçeriği	Frekans
Tanım Yok	67
İşini En İyi En Doğru Şekilde Yapma	9
Meslekte Kurallara Uyma	9
Özel Yaşam ile İş Yaşamını Karıştırmama	5
Meslekte Ahlaki Değerlere Göre Hareket Etme	5
Kişisel Çıkarlarla Hareket Etmeme	4
Kaliteli Hizmet/ Üretim	2
Güvenilir Olma	1
Sorumlu Olma	1
Emeğinin Karşılığını Alma	1
Adaletli Davranma	1

Öğrencilerden 67’si “Mesleki etik nedir?” sorusunu boş bırakmış ve “fikrim yok” şeklinde cevaplayamamıştır. Bu soruya ilişkin mesleki etik kavramına yönelik öğrencilerin verdikleri cevaplar ise en fazla tekrar edilen ifadeler şeklinde Tablo 9’ da sıralanmıştır. Buna göre mesleki etik kavramının açıklaması en çok “işini en iyi, en doğru şekilde yapma ve meslekte kurallara uyma” şeklinde tekrarlanmıştır. Öğrenciler “özel yaşam ile iş yaşamını birbirine karıştırmama ve meslekte ahlaki değerlere göre hareket etme” şeklinde de mesleki etik kavramının tanımını belirli sıklıkla tekrarlamışlardır.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmadaki bulgular doğrultusunda, vakıf üniversite öğrencilerinin mesleki etiğe yönelik algıları ile öğrencilerin cinsiyet, yaş, staj yapma durumları, etik dersi almaları ve burs durumlarına ilişkin faktörler arasında bir ilişki vardır hipotezleri uygulamalı olarak analiz edilmiştir. Yapılan

değerlendirmeler sonucunda, etik algısı açısından cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu ancak diğer 4 faktöre göre bir fark olmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre; etik algısının kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgularda kız öğrencilerin etik algılarının erkek öğrencilere göre daha güçlü olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Cinsiyet etik algısı araştırmalarında fazlaca kullanılan bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür araştırmalarına bakıldığında, Servined cinsiyetin etik tutumlar üzerinde etkisi olmadığını söylerken, Whipple ve Swards bazı durumlarda kadınları, Fritzche ise erkekleri daha etik bulmuştur (Aktaran, Ay: 2005, 73). Yine başka bir çalışmada aynı eğitimi almış erkek ve kız öğrenciler arasında farklı etik algıları belirlenmiştir. Pek çok yazar (Poorsoltan, Borkowski ve Ugras, Ruegger ve King, Galbraith ve Stephenson, Ameen, Knotts vd., Adkins ve Radtke, Rawwas, Serwinek, West, Aktaran, Özyer ve Azizoglu: 2010, 66), çalışmalarında kadınların erkeklere oranla etik konularda daha duyarlı olduklarını belirlemiştir.

Hipotezde kullanılan yaş ve etik algısı arasında anlamlı bir fark bulunamamış ve 2. Hipotez reddedilmiştir. Ancak Literatür incelendiğinde yaş ile etik algısı arasında olumlu bir ilişkinin var olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalara göre (Dawson, Serwinek, Fritzch) yaşın etik tutumlara etkisinin olduğunu ortaya çıkmıştır. Genç insanların etik konusunda daha keyfi davranabilecekleri, yaşça büyük olanların etiğe uygun davranma eğilimlerinin arttığı, yaşlandıkça örgüt yöneticilerinin daha etik davrandıkları (Longenecker, Çobanoğlu ve Ural) yine yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Aktaran, Özyer ve Azizoglu: 2010, 66). Ancak yaptığımız araştırmada, yaş ve etik algısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bunda da temel gerekçe, öğrencilerin yaş aralıklarının birbirlerine oldukça yakın olması kabul edilebilir. Örneklemin ön lisans 1. ve 2. sınıf öğrencilerinden seçilmesi ve bu eğitim düzeyindeki öğrencilerin benzer yaşlarda olmaları yüzünden bu sonucun çıkmış olma olasılığı yüksektir.

Çalışmada öne sürülen hipotezlerden biri de öğrencilerin staj yapmaları ve etik algıları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesine yöneliktir. Burada da bir ilişki bulunamamış ve hipotez reddedilmiştir. Stajın çalışma yaşamına bir ön hazırlık olduğu görüşünden yola çıkılarak bu faktör etikle ilişkilendirilmiş, öğrencilerin staj deneyimlerinin etik algılarını etkileyip etkilemediği araştırılmış ancak staj yapan öğrenci oranının azlığı bu hipotezin de reddedilmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin burs alıp almamalarına göre de etik algıları incelenmiş yine anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Burs alma durumları da dolaylı dahi olsa aile geliriyle ve yaşam düzeyi ile ilişkili olduğundan bu faktör değerlendirmeye alınmıştır. Etik eğitimi alan öğrenciler ile almayanların etik algıları araştırıldığında ise yine anlamlı bir fark bulunamamış ve hipotez reddedilmiştir. Bu hipotezin bu

araştırmada reddedilmesinde ise araştırmanın kısıtını oluşturan, eğitim almışla, almamış öğrencilerin oransal farkı olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında literatürde yapılan araştırmalarda da bireyin davranışlarına yön veren en önemli etkenin etik algısı olduğu ancak etik algı ve tutumların hem çalışma hayatından hem de üniversite eğitiminden önce şekillendiği belirtilmiştir (Ziegenfuss: 1999, 6).

Bu araştırmada ayrıca, öğrencilere mesleki etik kavramının ne olduğu sorulmuş, bu kavramı tanımlamaları istenmiş, öğrencilerin neredeyse %90' ı bu kavramı doğru şekilde tanımlayamamış ya da hiç cevap verememiştir. Özellikle ön lisans eğitimi veren meslek yüksekokullarında “iş etiği, mesleki etik” dersleri verilmekte ya da lise düzeyinde yine benzer isimlerde etik dersleri okutulmakla beraber pek çok öğrenci bu tanımlamayı yapamamıştır. Etik veya mesleki etik dersleri verilmese bile bireyin özel yaşamından etik kavramını az çok bilmesi söz konusu olabilmektedir. Ancak araştırmada sonuç yüksek oranda olumsuz çıkmıştır. Geleceğe yönelik kişilerin iş ve özel yaşamı düşünüldüğünde “doğruluk, erdem sahibi olmak, kurallara bağlılık, sorumluluk, vicdan, ahlaki değerlere saygı, iyilik vb.” kavramları özünde barındıran etik eğitimlerinin düzenli olarak verilmesi söz konusu olabilir. Bunun için gerek lise düzeyinde gerekse ön lisans ve lisans hatta yüksek lisans düzeyinde mesleki etik eğitimlerinin gelecekte etik sorunlara duyarlı bireylerin yetiştirilmesi açısından şart olduğu düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma, konunun önemini gündeme taşımaya çalışmaktadır. Ancak çalışma sadece bir vakıf üniversitesi ön lisans programına uygulandığından bu sınırlılığı aşmak için farklı üniversitelerde de benzer araştırmalar yürütülerek alan yazına katkıda bulunulabilir.

Araştırmanın son bölümünde mesleki etik tanımlamasını yapan öğrencilerin bu tanımları nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular, tanımlamayı yapan öğrencilerin daha çok etik sistemlerden “Kural Etiği” ve “Kişisel Etik” olarak geçen iki etik kavramını tanımlamalarında ortaya koymuşlardır. Amerika’ da bir etik seminerinde bireylere mesleki etik için ne gibi temel kuralları izledikleri sorulmuş, alınan cevaplardan çoğu karar verirken dikkat edilen en önemli unsurun yasalara uygunluğu şeklinde çıkmıştır (Hitt, 1990: 98). Etik sistemler içerisinde “Kural Etiği” olarak da geçen bir bakış açısını kabul eden bu cevaba araştırmada da rastlanmıştır.

Öğrencilerin “mesleki kurallara uyma, işini en doğru ve en iyi şekilde yapma” tanımlamaları kural etiğinin bir göstergesidir ve aslında bilinçli olmasa da öğrenciler küçük bir kesiminde etik farkındalıkları, etik sistemlerden kural etiğine yönelik olarak bulunmaktadır. Yine öğrenciler etiği “kişisel çıkarlarla hareket etmeme, adaletli davranma, sorumlu ve güvenilir olma” gibi doğrudan kişinin vicdanı ile bağlantılı ifadelerle tanımlamışlardır. Burada da söz konusu olan etik sistemlerden “Kişisel Etik” öğrencilerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak tanımlamalarında ortaya attıkları bir kavramdır.

Sonuç olarak, neyin iyi neyin kötü olduğu, doğru ile yanlışın çok fazla

ayrıt edilemediği günümüz eğitim ve iş dünyasında mesleki etik eğitimlerinin verilmesi oldukça büyük önem arz etmektedir. Ahlaki bir boyutu olan mesleki etiğin örgütlerin içeriden ve dışarıdan kaynaklanan sorunların çözümünde etkin şekilde kullanılması açısından öğretilmesi esastır. İş görenleri, öğrencileri, yöneticileri vb. herkesi etik ilkelere uygun davranmaya güdüleyici bir etkiye sahip etik eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır. Bunun dışında her örgütte etik ilkelerin geliştirilmesi, etik programlarının uygulanması yaygınlık kazanmalıdır. İngiltere, Amerika ve Avrupa toplumlarında özellikle şirketlerde etik ilkelerin varlığı göz önünde bulundurulduğunda bunun ülkemizde de dikkate alınması önem kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2005). *İş Ve Meslek Ahlakı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ay, C. (2005). *İşletmelerde Etiksel Karar Almada Kültürün Rolü*. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 12(2), 310-052.
- Aydın, İ. (1998). *Yönetim Mesleki Ve Örgütsek Etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2010). *Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Başpınar, Ö. N. & Çakıroğlu, D. (2011). *Meslek Etiği*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bayraktaroğlu, S. & Yılmaz, S. (2012). İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Etiği Uygulamaları İle Örgütsel Performans Arasındaki İlişki: Fortune Türkiye En Büyük 500 Şirket Örneği. *İş Ahlakı Dergisi*, 10, 117-148.
- Brinkmann, J. (2002). Business And Marketing Ethics: Concepts, Approaches And Typologies. *Journal Of Business Ethics*, 41(2), 159-177.
- Cevizci, A. (Ed.). (2007). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. & Yolsal, Ü. H. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.
- Hitt, W. (1990). *Ethics And Leadership: Putting Theory Into Practice*. Ohio: Battelle.
- Kırel, A. Ç. (2000). *Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi Ve Bir Uygulama Çalışması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kozak, M. A. & Güçlü, H. (2006). *Turizmde Etik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- MEB. *Meslek Etiği*. (2006). Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, M. (2008). Kamu Yönetiminde Etik. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(7), 170- 195.
- Özyer, K. & Azizoğlu, Ö. (2010). *Demografik Değişkenlerin Kişilerin Etik Tutumları Üzerine Etkileri*. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(2), 59-84.
- Resnik, D. (2004). *Bilim Etiği*. V. Mutlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sheehan, P. (2001). *Business/Higher Education Round Table*. Australia: Bher News.
- Tengilimoğlu, D. & Öztürk, Y. (2004). *İşletmelerde Halkla İlişkiler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zeigenfuss, D. E. (1999). *Differences In Personal Ethical Philosophy Among Accounting Students And Practitioners*. Southern Business Review, 25, 1-9.